

ПРОТОКОЛ № 1

засідання проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури»
кафедри української філології

22 вересня 2023 року

Керівник: Валентина ПАПУШИНА

Староста: Дарина ЧЕПЕЛЬ

Присутні: Ліщук О., Мосійчук В., Радзишевський Д., Тимофіїва Х., Чепель Д.

Відсутні: немає

Порядок денний:

1. Організаційні питання.
2. Обрання тем наукових досліджень.

1. СЛУХАЛИ: . ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ

ВИСТУПИЛИ: Папушина В.А., яка розповіла про мету і завдання роботи проблемної групи.

Участь у роботі проблемної групи сприятиме розвитку й поглибленню наукових знань та уявлень студентів про основні процеси розвитку зарубіжної літератури, сутність естетичних відкриттів письменників на різних історичних етапах. У дослідженнях з історії літератури народів світу використовуватимуться наукові надбання літературознавства, порівняльного літературознавства, методики викладання зарубіжної літератури, герменевтики, семіотики. Практичні завдання ґрунтуватимуться на матеріалах літературних творів авторів – представників різних шкіл, течій, напрямів, стилів. Додатково планується удосконалити навички студентів здійснювати наукові дослідження на заплановані теми, таким чином передбачене не лише фахове удосконалення, але й розширення світогляду майбутніх вчителів української мови і літератури, формування їх естетичних компетентностей.

Отже, основна *мета* роботи – опрацювання наукових проектів студентів, що мають естетичний характер.

вивчення історичного розвитку світової літератури від найдавніших часів до сьогодення шляхом актуалізації найвизначніших проблем часу.

Із зазначеної мети впливають такі **завдання**:

удосконалення технології вивчення та аналізу літературних та критичних джерел;

ознайомлення з естетичними відкриттями митців та їх віддзеркаленням на сторінках літературних творів;

інтерпретація дослідниками естетичних поглядів письменників

компаративне потрактування явищ світової і української літератури в руслі певного літературного напрямку;

поліпшення методики наукового дослідження літературних явищ.

Основними **формами** роботи будуть групові й індивідуальні заняття із членами проблемної групи та інших проблемних груп і наукових гуртків, виконання самостійних наукових досліджень і обговорення їх результатів на засіданнях, підготовка випереджувальних завдань, написання наукових статей, рефератів, дипломних робіт, участь у науково-практичних конференціях.

УХВАЛИЛИ: Інформацію Папушиної В.А. взяти до відома.

2. СЛУХАЛИ: ОБРАННЯ ТЕМ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ВИСТУПИЛИ: члени проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури», які ознайомили присутніх із своїми планами роботи.

<i>№ з/п</i>	<i>Прізвище, ініціали</i>	<i>Види роботи</i>	<i>Термін</i>
1.	Ліщук О.	1. Дослідження особливостей літератури постмодернізму. 2. Наукова стаття/виступ на конференції «“Останній світ” як інтертекстуальна подорож по творах Овідія». 3. Проведення «круглого столу» в групі СОУм-23-1 на тему «Постмодернізм як характерний напрям творчого пошуку митців ХХ ст.» 4. Підготовка випереджувальних завдань. 5. Участь в олімпіаді з зарубіжної літератури.	протягом року квітень травень протягом року

			травень
2.	Чепель Д.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дослідження особливостей реалізації ідей екзистенціалізму в українській літературі. 2. Наукова стаття/виступ на конференції «Проблемні ситуації та шляхи їх вирішення при вивченні новели В. Стефаника «Камінний хрест» в середній школі». 3. Наукова стаття/виступ на конференції «Проблемне вивчення новели Василя Стефаника «Камінний хрест» у ЗЗСО: традиційні й інтерактивні методи та прийоми». 4. Підготовка випереджувальних завдань. 5. Звіт про наукову діяльність. 6. Участь в олімпіаді з зарубіжної літератури. 	<p>протягом року</p> <p>березень</p> <p>квітень</p> <p>протягом року</p> <p>травень</p> <p>травень</p>
3.	Мосійчук В.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дослідження міфологічної складової роману М.Кундери «Невимовна легкість буття». 2. Наукова стаття/виступ на конференції «Автобіографічний та культурологічний контекст роману М.Кундери «Невимовна легкість буття». 3. Підготовка випереджувальних завдань. 4. Виступ на семінарі «Навчально-педагогічна діяльність ЗЗОШ сучасних умовах». 5. Участь в олімпіаді з зарубіжної літератури. 	<p>протягом року</p> <p>березень</p> <p>протягом року</p> <p>березень</p> <p>травень</p>
4	Радзишевський Д.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дослідження романтичного «двосвіту» в літературі ХІХ ст. 2. Наукова стаття/виступ на конференції «Романтичний «двосвіт» в казках Гофмана». 3. Підготовка випереджувальних завдань. 4. Виступ на семінарі «Особливості німецького романтизму на прикладі творчості Гофмана». 5. Участь в олімпіаді з зарубіжної літератури. 	<p>протягом року</p> <p>березень</p> <p>протягом року</p> <p>березень</p> <p>травень</p>
5.	Тимофіїва Х.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дослідження місця В.Гюго у формуванні естетики романтизму 2. Наукова стаття/виступ на конференції «Своєрідність романтичного стилю Гофмана». 3. Підготовка випереджувальних завдань. 4. Виступ на семінарі «Стиль і мова роману В. Гюго «Собор Паризької Богоматері». 5. Участь в олімпіаді з зарубіжної літератури. 	<p>протягом року</p> <p>березень</p> <p>протягом року</p> <p>березень</p> <p>травень</p>

УХВАЛИЛИ: Плани роботи членів проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури» затвердити.

Керівник _____ Валентина ПАПУШИНА

Староста _____ Дарина ЧЕПЕЛЬ

ПРОТОКОЛ № 2

засідання проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури»

кафедри української філології

23 листопада 2023 року

Керівник: Валентина ПАПУШИНА

Староста: Дарина ЧЕПЕЛЬ

Присутні: Ліщук О., Мосійчук В., Радзишевський Д., Тимофіїва Х., Чепель Д.

Відсутні: немає

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Новаторські естетичні принципи літератури західноєвропейського й українського модернізму.
2. Обговорення наукових статей членів проблемної групи.
3. Обговорення дипломної роботи Дарини Чепель.

1. СЛУХАЛИ: НОВАТОРСЬКІ ЕСТЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЛІТЕРАТУРИ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО Й УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

ВИСТУПИЛИ: ПАПУШИНА В. А.

Модернізм – узагальнюючий термін на позначення новаторських явищ у мистецтві останньої третини ХІХ ст. Саме визначення вказує на основну рису модернізму – прагнення до оновлення, динамізм, бажання відповідати рівневі розвитку сучасного світу. В межах модернізму розрізняють *декаданс* як перший етап його розвитку та *авангардизм*.

Якщо «фундаментальний принцип естетики до модерної ери полягав у тому, що мистецтво імітує життя, а тому в кінцевому підсумку перед ним

підзвітне: мистецтво має говорити правду про життя, докладати зусиль, щоб воно стало кращим чи принаймні більш стерпним», то інші естетичні принципи складаються в ХХ столітті. Початок його минув у Європі під знаком так званих пролетарських революцій. Спалахнули Перша світова, Друга Світова війни, жертвами яких стали десятки мільйонів життів, соціальна криза охопила різні сфери – економіку, політику, культуру. Невпевненість у майбутньому, передчуття близьких історичних і соціальних перетворень не тільки сповнювали тривогою, відчужували особистість, але й заохочували до пошуків нових ідеалів життя й творчості. Митці, не задовольняючись художніми засобами романтизму та реалізму, намагалися віднайти способи осмислення змін, що відбулися у людській свідомості, й вийти на якісно вищий рівень творення цінностей. Модернізм постає експериментальним трагічним мистецтвом, «скепсис став виразником духу часу, пізнання бачилося як процес суб'єктивний, а його результати – як відносні». Модернізм є особливою формою пізнання культури, він зумовив утворення сучасних різновидів мистецтва, розкріпачив художню свідомість, переставив акценти у взаєминах мистецтва з суспільством.

Утверджуються нові філософські ідеї, які в пізнанні і перетворенні дійсності великого значення надають не розуму, а інтуїції. Це концепція німецького філософа *А. Шопенгауера*, висловлена у його головному творі «Світ як воля і уявлення» (1819). Продовжуючи вчення Шопенгауера, німецький мислитель *Ф. Ніцше* у філософському романі «Так говорив Заратустра» (1883-1885) створив теорію «надлюдини», яка викликала дискусію серед передових мислителів часу. Актуальною є думка відомого знавця творчості Ніцше *К. Свасьяна*, який вважав, що «філософія Фрідріха Ніцше – це унікальний і всім життям здійснений експеримент саморуйнування «тварі» в людині для самостворення у ній «творця», названого «надлюдиною». Так у філософії, що стала платформою для модерністських ідей, простежуємо тенденції естетизації буття людини.

Великий вплив на творчість письменників-модерністів, у першу чергу, представників *сюрреалізму* мало вчення філософа й психотерапевта З. Фрейда, який вважав, що розвиток моралі, мистецтва, держави, релігії пов'язаний з процесами, які відбуваються у людській психіці. Фрейд розглядає мистецтво як засіб психічного лікування окремого індивіда та суспільства загалом. Австрійський психоаналітик порівнював письменника з пацієнтом, який перетворював свої страждання у художній твір. Своєрідним підтвердженням такого судження можна вважати книгу Г. Гессе «Степовий вовк» (1927), яку він написав після короткотривалого лікування у відомого психоаналітика.

Засновник *інтуїтивізму* французький філософ *А. Бергсон* у працях «Матерія і пам'ять» (1896), «Сміх» (1900), «Творча еволюція» (1907) розробив концепцію мистецтва, художньої творчості. Інтуїтивізм багато в чому пояснює естетичні принципи модернізму. Так, Бергсон розглядає процес творчості як вихід за межі свідомості. «Життя, яке розвивається на поверхні нашої планети, пов'язане з матерією. Якби воно було чистою свідомістю, чи точніше надсвідомістю, воно було би лише творчою діяльністю». «Якщо ми спробуємо дивитися не тільки очима інтелекту, який осягає тільки готове і бачить тільки зовнішнє, але й очима нашого духу ... тоді все перейде в рух і розкладеться на рухи».

Мистецтво модернізму – це ірраціональний, неусвідомлюваний процес творення дійсності. Об'єктивність поступається місцем суб'єктивності, цілісність – подрібненості, символізація – міфотворчості. У малярстві домінують геометризація, розкладання цілісних форм та кольорів на їх складники – аж до повного заперечення фігуративності, відмова від лінійної перспективи та традиційного бачення предметів (*кубізм, абстракціонізм*), у музиці панують дисонанс, дисгармонія. У літературі спостерігається прагнення відмовитися від традиційних елементів поетики: *сюжету, композиції, характеру, хронологічного принципу побудови твору, ігнорується соціальний аналіз та закони людської логіки.*

Відтворення духовних пошуків людини і пов'язаних з ними вагань і суперечностей знаходить свій вияв у зображенні особистісної свідомості, внутрішнього світу героїв у літературних творах. Чільне місце в модерністичних творах посідає *психологізм*. Справжніми майстрами психологічної прози стають Дж. Джойс, М. Пруст, В. Вульф у західній європейській літературі; О. Кобилянська, М. Коцюбинський, В. Стефаник – в українській. Письменники шукають нові засоби передачі внутрішнього світу персонажів. Це *алюзії, ремінісценції, «потік свідомості», асоціативні ланцюжки*, нові синтаксичні структури. На жанровому рівні посилюється увага до малої прози: *есе, оповідання, новела*. З'являється низка нових жарових форм: *поезія в прозі, фрагментарні форми, притча, парабола* тощо.

Модерністи фіксували процес зрушення в суб'єктивному і об'єктивному світі за допомогою знаків, символів, натяків. Найяскравіше він реалізувався у творчості поетів, передусім символістів і неоромантиків Ш. Бодлера, А. Рембо, П. Верлена, С. Малларме, К. Бальмонта. Поезія проголошувалася вищим знанням, зважаючи на її здатність одухотворювати світ, проникати в найінтимніші глибини.

Модернізм створив принципово новий погляд на сутність і призначення мистецтва, мета якого тепер полягає не у відтворенні дійсності, а у самовираженні митця, витворенні ним нової суб'єктивної реальності. Найпоширенішими модерністичними напрямками й течіями в західноєвропейській та українській літературі ХХ ст. стають *імпресіонізм, символізм, експресіонізм, екзистенціалізм, неореалізм, неоромантизм* та напрям реалістичного спрямування *натуралізм*.

Формування модернізму в Україні відбувалось уповільнено через історичні обставини, що склались внаслідок репресивної політики Російської імперії, які мали місце в країні: український народ був розділений на окремі частини між Російською та Австрійською імперіями. Валуєвський циркуляр (1863), Емський указ (1876) фактично заборонили українську мову, вилучивши її зі школи й суду, церкви й адміністрації. С. Павличко,

змальовуючи культурну ситуацію в Україні наприкінці 1990-х років, назвала її «сто років без Фройда».

Однак в українській культурі відбуваються пошуки, тотожні західноєвропейським, у художньо-естетичному освоєнні дійсності, отримують екзистенційне трактування проблеми буття, розвиваються течії нереалістичного спрямування, які приходять на зміну загальноновизнаному реалізму в Європі, а в Україні – народницьким тенденціям з їх утилітаризмом та моралізаторством. Перші спроби «модернізувати» українську літературу роблять М. Вороний, М. Коцюбинський та М. Чернявський, видаючи альманахи «З-над хмар і з долин» (1903), «З потоку життя» (1905), а також представники «Молодої музи» (П. Карманський, В. Пачовський, С. Твердохліб, О. Луцький), «Української хати» (М. Євшан, М. Сріблянський, А. Товкачевський, Г. Чупринка).

Спільними естетичними тенденціями українського та західноєвропейського модернізму стають пошуки відповідей на поставлені сучасністю питання, проте *високий модернізм*, що досяг свого розквіту між Першою і Другою світовими війнами, так і не дав на них відповіді.

УХВАЛИЛИ: Інформацію Папушиної В. А. взяти до відома.

2. СЛУХАЛИ: ОБГОВОРЕННЯ НАУКОЇ СТАТТІ ЛІЩУК ОЛЕКСАНДРИ

ВИСТУПИЛИ: Ліщук О., яка ознайомила присутніх зі змістом наукової статті «Останній світ» як інтертекстуальна подорож по творах Овідія».

УХВАЛИЛИ: Наукову статтю Ліщук О. рекомендувати до друку у студентському збірнику наукових праць.

3. СЛУХАЛИ: ОБГОВОРЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ДАРИНИ ЧЕПЕЛЬ

ВИСТУПИЛИ: Чепель Д., яка ознайомила присутніх з основними положеннями дипломної роботи «Проблемне навчання як метод пізнавальної діяльності учнів (на прикладі новели В. Стефаніка «Камінний хрест»)».

УХВАЛИЛИ: Схвалити основні положення дипломної роботи Чепель Д.

Керівник _____ Валентина ПАПУШИНА

Староста _____ Дарина ЧЕПЕЛЬ

ПРОТОКОЛ № 3

засідання проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури»

кафедри української філології

22 лютого 2024 року

Керівник: Валентина ПАПУШИНА

Староста: Дарина ЧЕПЕЛЬ

Присутні: Ліщук О., Мосійчук В., Радзишевський Д., Тимофіїва Х., Чепель Д.

Відсутні: немає

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Методика написання вступу до дипломної роботи.
2. Естетика постмодернізму.
3. Обговорення наукових статей членів проблемної групи.

1. СЛУХАЛИ: МЕТОДИКА НАПИСАННЯ НАУКОВОЇ СТАТТІ

ВИСТУПИЛИ: ПАПУШИНА В.А., яка розповіла про особливості написання вступу до дипломної роботи і його наукове опрацювання, дотримання стандартів академічної доброчесності.

УХВАЛИЛИ: Інформацію Папушиної В.А. взяти до відома.

2. СЛУХАЛИ: ЕСТЕТИКА ПОСТМОДЕРНІЗМУ.

ВИСТУПИЛИ: ПАПУШИНА В.А.

XX ст. характеризується значним переворотом у свідомості людини. У цей період над нею відбулися гігантські експерименти: апробовано різноманітні політичні системи, відкрито нові закони Всесвіту та мікросвіту, започатковано фантастичні можливості у її пізнанні від психоаналізу до

генної інженерії. Це привело до перегляду поглядів на особистість та її стосунків з оточенням, зі своїм «я». *Високий модернізм*, що досяг свого розквіту в період між Першою і Другою Світовими війнами, поступово трансформується. Центр ваги зміщується від настанов авангардизму на новизну до літератури екзистенціалізму, а далі – до абсурдизму. Зосередженість на відчуженні, на відтворенні життя через світовідчуття окремої людини стають постійними компонентами художнього світобачення митця і самого твору. 80-і роки ХХ ст. знаменують собою виокремлення *постмодернізму* як загальної тенденції пошуків митцями естетичних позицій щодо формування художньої свідомості в сучасній європейській культурі.

Постмодернізм – це не тільки світоглядно-мистецький напрям, що приходить на зміну модернізмові, це поняття стає визначальним чинником специфічного типу мислення, ментальності та епохи. Він став «реакцією на деіндивідуалізацію, характерну для масового суспільства, у країнах Східної Європи та на постсовєтському просторі – на деіндивідуалізацію тоталітаризму». Настрої постмодернізму несуть розчарування в ідеалах і цінностях Відродження і Просвітництва з їх вірою в прогрес, торжество розуму, необмежені можливості людини. Спільним для різних національних варіантів постмодернізму можна вважати його ототожнення з іменем епохи «змореної» культури. «Духом часу» стає відчуття вичерпаності старого і непередбачуваності нового, контури якого неясні й не обіцяють нічого певного та надійного.

У центрі уваги постмодерністів постала людина з її складним світовідчуттям. Р. Панвітц у праці «Криза європейської культури» (1917), говорить про «постмодерну людину» як різновид декаданса і варварства, який є результатом коловорота, радикальної революції і європейського нігілізму. Першочергового значення в розумінні людини набуває філософія Ф. Ніцше, який характеризує її так: «У людині тварюка і творець поєднані воедино: у людині є матеріал, уламок, глина, бруд, нісенітниця, хаос; але в людині є також і творець, твердість молота, божественний глядач і сьомий день...».

У літературі постмодерний герой (антигерой) має свідомо відсторонений погляд на світ, часто зображується *маргіналом*, що дає змогу підкреслити неприродність, незвичайність, жорстокість сучасності і водночас заглибитись у внутрішній світ окремої людини, звернутися до її першовитоків, знайти у її свідомості ключ до перетворення Всесвіту. Тому одним з провідних в літературі стає *мотив пошуку*.

Естетика постмодернізму тяжіє до античної філософії *еклектизму* прагненням увібрати в себе, поєднати, взаємодоповнити істини (часом полярно протилежні) багатьох людей, націй, культур, релігій, філософій. «В естетичну свідомість наче одночасно увірвалась нескінченна різноманітність художніх ідей, стилів і форм...». Письменники використовують множинність поглядів відображення існування людства (А. Мердок, «Чорний принц»), тотальну іронічність (В. Аксьонов, «Острів Крим»), пародійність (Ю. Андрухович, «Дванадцять обручів»), культурологічне (У. Еко, «Ім'я Троянди»), міфологічне (Дж. Апдайк, «Кентавр»), феміністичне (О. Забужко, «Польові дослідження з українського сексу») прочитання творів.

Звернення до міфології у постмодерністів, порівняно з попередніми епохами, набуває нового характеру: письменники не лише використовують міфологічні сюжети та образи, але й формують естетичні аспекти своїх творів на основі міфологічних моделей, схем та структур.

Постмодернізм як напрям у сучасному літературознавстві спирається на теорію і практику *структуралізму*, що оперує поняттями: «світ як хаос», «світ як текст», «криза авторитетів», «авторська маска», «подвійний код», «пастиш». Текст твору перетворюється на *інтертекст*, наповнений *алюзіями*, *ремінісценціями*, *колажами*, цитатами, грою з літературними *архетипами*. Сам письменник виконує роль конструктора, який творить свою реальність, не підпорядковуючись ідеологіям та нормативним вимогам. Чи не вперше література постмодернізму стає інтерактивною, залучаючи читача до співавторства («Дамаскин» М. Павича). Набувають особливого значення

образи-метафори: карнавал, лабіринт, бібліотека, божевільня, хаос, «останній світ», пожежа, скам'яніння тощо.

Переплітаються різні естетичні категорії: співіснують високий класицистичний стиль і сентиментальний чи грубо-натуралістичний, детективний, казковий, гумористично-анекдотичний, у стиль художній нерідко влітаються стилі науковий, публіцистичний або діловий, фрагментами роману стають навіть цілі наукові трактати чи публіцистичні статті, звіти тощо.

Виникає суміш багатьох традиційних «високих і низьких» жанрів: *побутовий, психологічний роман, притча, готичний роман, фантастична оповідь, байка, анекдот, елегія, трагедія, детектив, казка*. З'являються нові жанри, означені самими авторами, наприклад, у М. Павича – оповідання для комп'ютера і циркуля («Дамаскин» (1998), роман-клепсидра («Внутрішня сторона вітру, або Роман про Геру та Леандра» (1991), роман-таро («Остання любов у Царгороді» (1994), роман-кросворд («Пейзаж, намальований чаєм» (1988), роман-словник («Хозарський словник» (1984).

Для української літератури характерними стають загальносвітові тенденції постмодернізму, але тут він має свої особливості: підвищена політизованість, пошуки центруючих ідей, серед яких – новий міф про Україну, її майбутнє відродження, сильні етичний та естетичний національні струмені. Представниками українського постмодерністичного напрямку є Ю. Андрухович, Ю. Іздрик, О. Ульяненко, В. Медведь, О. Забужко, В. Єшкілев.

Серед особливих формальних прийомів українського постмодернізму є руйнування точки зору суб'єкта, пов'язане з використанням *авторських масок, езотерика, містифікація, використання жаргону, діалектів, аргю*. Вагома роль в українському постмодерністському дискурсі надається іронічному обігруванню та *карнавалізації*, пов'язаному із національним корінням літератури.

Пошуки представників постмодернізму як світової, так і національної літератури, попри песимістичні, часом апокаліптичні вирішення, відсутність позитивного героя та естетичних ідеалів свідчать про намагання захистити, відстояти людську індивідуальність у добу технократії та панування споживацьких інтересів, падіння моральних устоїв, глобалізації та політичних потрясінь.

Ключ до розуміння естетики постмодерністського твору та його інтерпретації знаходимо у працях теоретиків напряму, насамперед таких французьких філософів як Жан-Франсуа Ліотар, Жан Бодріяр, Жак Дерріда. Ліотар у працях «Постмодерністський стан» (1979), «Пояснення постмодернізму» (1988) вважає, що в наш час відсутні «великі історії» (*метанаративи*) попередніх епох, тобто головні ідеї людства: емансипація особистості, ідеї прогресу, уявлення Просвітництва про знання як засіб установлення загального щастя тощо. Найбільше, на що можна сподіватися сьогодні, – це ряд непостійних, умовних, відносних ідей (*мікронаративів*), які можливі для окремих груп в окремих, часткових умовах: «маленька розповідь залишається зразковою формою для творчої і, перш за все, – наукової уяви». Ще одна ознака постмодерністського твору – це «втрата реальності» і її заміна моделлю або образом (*симулякром*), який «займає в постмодерністичній естетиці те місце, яке належить в традиційних естетичних системах художньому образу». Ж. Бодріяр, відомий працею «Симулякри і симуляція» (1981) пояснює, що в сучасному світі вплив образів кіно, телебачення й реклами призвів до втрати здатності розрізняти реальне й уявне, діяльність та ілюзію, поверхню й глибину. «Немає більше дзеркала, ні суцього і його відображення, ні реального і його концепта». Реальність перетворюється на модель, опозиція між дійсністю і знаками зникає, і все перетворюється на симулякр. Актуальним стає принцип *деконструкції*, викладений Дерріда в книзі «Про граматологію» (1967), спрямований на виявлення прихованих смислів твору. «Текстові операції, які здійснюють і автор, і читач, зливаються в незавершений рух, який відсилає до самого себе, і до інших текстів:

залишається вчитися читати тексти по краю і між рядками, тобто там, де, здається, нічого не написано, але насправді написано все головне».

Як і в літературі, в інших видах сучасного мистецтва відбувається інтенсивний пошук нових шляхів демонстрації авторами своїх ідей. Виникають *конструктивізм* (20-30-рр. ХХ ст.), *концептуалізм* (середина 60-х років ХХ ст.), які, у свою чергу, мають величезні розгалуження. Наприклад, концептуалізм репрезентує себе у таких формах: *відео-арт*, *інсталяція*, *перформанс*, у яких композиції творів складаються з «концептів» – предметів, що символізують атрибути сучасної цивілізації і виступають засобами її філософського осягнення. Так, новий естетичний погляд на мистецтво висловлює художник Дж. Кошут у серії робіт, що включають побутові предмети (стілець, молоток, дзеркало тощо), фотографії цих предметів, збільшені до їх розмірів, і слів, що називають ці предмети, такого ж розміру. Таке співставлення об'єкта, образу і вербального означення стало спробою пошуку певного умовного коду дійсності. Концептами часто виступають і інші види мистецтва: класична музика, балет, відеоряд, фрагменти текстової інформації, схеми, візуально-логічні структури, навіть літературні твори.

Отже, мистецтво постмодернізму в естетичному аспекті – це час нових відкриттів і помилок у формуванні художньої свідомості в культурі сьогодення. Література цього періоду стала важливим структурним переворотом в естетичній свідомості, вона є певним перехідним етапом у літературі ХХІ ст., часом пошуків, що завоює нового читача, нашого сучасника, і залишить свій слід у далекому майбутньому.

УХВАЛИЛИ: Інформацію Папушиної В.А. взяти до відома.

3. СЛУХАЛИ: ОБГОВОРЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ ЧЛЕНІВ ПРОБЛЕМНОЇ ГРУПИ.

ВИСТУПИЛИ: ЧЕПЕЛЬ ДАРИНА, яка ознайомила присутніх зі змістом наукових статей «Проблемні ситуації та шляхи їх вирішення при вивченні новели В. Стефаніка «Камінний хрест» в середній школі» та «Проблемне

вивчення новели Василя Стефаника «Камінний хрест» у ЗЗСО: традиційні й інтерактивні методи та прийоми».

ЛІЩУК ОЛЕКСАНДРА, яка ознайомила присутніх зі змістом наукової статті «“Останній світ” як інтертекстуальна подорож по творах Овідія»

РАДЗИШЕВСЬКИЙ ДЕНИС, який ознайомив присутніх зі змістом наукової статті «Романтичний «двосвіт» в казках Гофмана».

ТИМОФІЇВА ХРИСТИНА, яка ознайомила присутніх зі змістом наукової статті «Своєрідність романтичного стилю Гофмана».

УХВАЛИЛИ: Наукові статті Чепель Д., Ліщук О., Радзишевського Д., Тимофіївої рекомендувати до друку у збірниках наукових праць «Поділля. Філологічні студії» та «Славістичний вісник: лінгвістика, літературознавство, дидактика».

Керівник _____ Валентина ПАПУШИНА

Староста _____ Дарина ЧЕПЕЛЬ

ПРОТОКОЛ № 4

засідання проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури»

кафедри української філології

23 березня 2024 року

Керівник: Валентина ПАПУШИНА

Староста: Дарина ЧЕПЕЛЬ

Присутні: Ліщук О., Мосійчук В., Радзишевський Д., Тимофіїва Х., Чепель Д.

Відсутні: немає

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Інтерактивні методи та прийоми на заняттях з «Історії зарубіжної літератури».

2. Обговорення випереджувальних завдань членів проблемної групи.

СЛУХАЛИ: ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НА ЗАНЯТТЯХ З «ІСТОРИЇ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ».

ВИСТУПИЛИ: ПАПУШИНА В.А.

Оновлення змісту сучасної освіти – вагомий крок до багатовекторної підготовки учнів. Ефективна організація освітнього процесу потребує доцільного поєднання традиційних методів і прийомів навчання із сучасними інноваційними технологіями й вимагає певних уточнень відповідно до запитів та інтересів учнів. Підтримуємо думки О. Пометун та Л. Пироженко про те, що кожний вчитель має апробувати власну методiku використання інноваційних технологій відповідно до конкретного класу та індивідуальних якостей учнів. Усі спроби слідування у практичній діяльності «за книжками» непідготовленим до інновації вчителем призводять до «спотворення ідей і втрати ефективності» найкращої технології. При виборі інноваційної технології, зазначає А. Адамова, «необхідно дотримуватись певних правил організації навчання». Підкреслимо, що в жодному випадку в ході застосування інноваційних технологій неприпустиме поверхове вирішення навчальної проблеми, перетворення серйозної роботи на захопливу гру.

Використання інноваційних технологій досліджували А. Адамова, Т. Аргунова, В. Беспалько, М. Бутз, М. Кларін, І. Луцик, Е. Михайлова [304], О. Пехота, І. Пометун, М. Радченко, К. Роджерс, С. Рябченко, М. Сілбеман, К. Херрід, О. Шевченко, В. Ягоднікова та ін.

У контексті настанов К. Роджерса, який наголошує, що необхідно створити «...умови для актуалізації процесу саморозвитку, природним наслідком чого будуть зміни в напрямі особистої зрілості» закладаємо в учнів вміння приймати самостійні рішення, випробовувати власні сили, здатність розуміти інших учасників освітнього процесу, вступати з ними в творче спілкування та співпрацю. Використання інноваційних технологій дає можливість навчити самостійно виконувати різноманітні творчі завдання, спонукає до поповнення необхідних для цього знань. Завдання викладачів – використовувати ті технології, які допоможуть глибоко опанувати навчальний матеріал та зробити крок уперед у формуванні творчих інтересів учнів. Вибір

технології залежить від рівня підготовки учителів української мови і літератури та зацікавленості певною інновацією.

«Акваріум» – рольова гра, у якій беруть участь 2–3 здобувачі, а інші є спостерігачами, що дозволяє одним обговорювати проблему, а іншим – аналізувати почуте й робити свої висновки.

«Аналіз ситуації» – технологія колективно-групового вивчення теми, вимагає вміння формулювати конкретні запитання, вирізняти факти від припущень, виявляти важливі й другорядні обставини, аналізувати та приймати рішення.

Бесіда – словесне обговорення матеріалу, що вивчається. Завдання бесіди полягає в тому, щоб, по-перше, за допомогою цілеспрямованих запитань актуалізувати набуті раніше знання, по-друге, досягти засвоєння нових знань шляхом аналізу та синтезу отриманої інформації.

Брейн-ринг – інтелектуальна гра здобувачів, яка відповідає правилам: у грі беруть участь 2–4 команди, перемагає команда, яка дасть найбільше правильних відповідей на запитання. Сигналом про готовність відповісти є звуковий або світловий сигнал, яким керує капітан. Максимальний ліміт часу – 1 хв.

Буктрейлер – відеоролик про книгу чи певний твір, у якому в художній формі цікаво та насичено подається провідна ідея. «Родзинка» буктрейлера – інтрига, тому його головне завдання – не стільки передати головний зміст, скільки викликати захоплення, зацікавлення та сильні емоції, спонукаючи до прочитання повної версії.

Дебати – один із найбільш складних способів обговорення дискусійних проблем. Здобувачі групуються залежно поглядів на поставлену проблему, кожний готується публічно обґрунтувати свою позицію, зберігаючи толерантність і повагу до опонентів.

Дискусія – широке публічне обговорення питання, що сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички аргументації через опрацювання додаткової літератури з теми.

Диспут – публічна дискусія, спеціально організована для певної аудиторії, що торкається актуальних літературознавчих питань.

«Дискусійний клуб» – засідання групи здобувачів, які не дійшли до згоди з певного питання під час лекції чи практичного заняття, та зібрали достатньо аргументів для доведення своїх поглядів.

«Дерево вирішень» – здобувачі записують свої «відкриття» при обговоренні теми на окремих листках і «одягають» ними дерево на дошці чи на мультимедійному екрані. Із кількох запропонованих варіантів обирається найбільш вдалий.

Експрес-опитування («летючка») – короткі усні або письмові відповіді чи завдання «продовж речення», «заповни таблицю», «склади схему» тощо.

«Засідання круглого столу» – один із видів діалогічної взаємодії, що вимагає вибору цікавої теми для обговорення, створення атмосфери пошуку й невимушеності, ретельної підготовки та виявлення різних можливих варіантів вирішення поставленої проблеми.

Імпровізована наукова конференція – публічний виступ на захист своєї наукової ідеї в рамках практичного заняття з теми, що вивчається; вимагає ґрунтовної наукової розробки.

«Імпровізоване засідання ПЕН-клубу» – один із видів ділової гри, у основу якого покладено розгляд актуальних питань з літературознавства. Є продовженням і завершенням конкретної теоретичної теми, її практичним наповненням, етапом проведення практичного заняття з оглядових тем.

Конференція є однією з форм активного навчання, що спрямована на виконання конкретної мети й завдань. Завданнями є підготовка доповіді, публічний виступ, уміння вести діалог, відповідати на запитання. Навчальна конференція вимагає тривалої підготовчої роботи (проведення спостережень,

узагальнення зібраних матеріалів, вивчення літературно-критичних джерел тощо).

Кроссенс – асоціативна головоломка. Слово «кроссенс» означає «перетин значень» і придумане за аналогією зі словом «кросворд» (перетин слів). Ідея кроссенса проста, це асоціативний ланцюжок, що складається з дев'яти картинок (портрети письменників, ілюстрації до літературних творів, постери). Зображення розташовують так, що кожна картинка має зв'язок із попередньою і наступною, а центральна поєднує за змістом зразу декілька картинок. Завдання того, хто розгадує кроссенс – знайти асоціативний зв'язок між тими, що мають спільний бік, картинками. Починати розгадувати можна з будь-якої картинки, що розпізнається, але центральним є квадрат під номером 5.

1 2 3

4 5 6

7 8 9

Центральна картинка, за бажанням автора, може бути пов'язана за змістом зі всіма зображеннями в кроссенсі.

«Літературна вітальня» – підготовлений публічний захід, що об'єднує здобувачів за інтересами (поезія, проза, драма), проводиться в спеціально оформленому приміщенні під музичний супровід.

«Літературний крос» – ефективний шлях пошуку інформації через доповнення незавершених висловів із теми, що вивчається.

Літературно-критичний аналіз – проводиться за схемами аналізу епічного, ліричного, драматичного творів.

«Мікрофон» – здобувачі по черзі висловлюють думки чи пропозиції в уявний мікрофон, пропонуючи таким чином своє бачення вирішення питання.

Метод «кейсів» – здобувачі працюють у команді над «заповненням» кейсу під керівництвом модератора, складають письмовий звіт про свою участь у спільній справі.

Метод проектів – технологія, орієнтована на самостійну діяльність здобувачів (індивідуальну, парну, групову). Передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань, дослідницького та творчого пошуку. Проекти можуть бути у вигляді твору, трактату, спостереження, сценарію, дослідження, есе, наукової статті тощо.

«Мозкова атака» – усі здобувачі розмірковують над однією проблемою, записують ідеї в зошитах, повідомляють їх «секретарю», який робить звіт. Технологія використовується, коли проблема вимагає декількох вирішень.

«Навчаючи – вчуся» – викладач готує картку з літературними фактами й роздає окремим здобувачам, які їх вивчають і доносять до групи в довільно обраній формі: повідомлення, рольової гри, імітації тощо.

Перформанс (вистава, виступ, подання, гра) – дія, що виражає певну ідею. Суть перформанса – актуальна, а то й несподівана інтерпретація цієї ідеї.

Портфоліо – системне накопичення матеріалів із теми, що вивчається. До портфоліо входить:

- вступна стаття-обґрунтування, у якій сформульовано мету створення портфоліо, аргументовано, чому відібраний матеріал розміщено в портфоліо;
- план розміщення матеріалів;
- розділ «Робочі матеріали», що створені й систематизовані самим автором;
- список використаної літератури, ілюстрації до літературних творів; відеоматеріали на диску.

«Продовж думку» – продовження думки здобувача чи викладача новою інформацією, почерпнутою з додаткової літератури, чи власними міркуваннями.

Полеміка – зіткнення з одним ідейним супротивником.

«Пошук інформації» – колективний пошук інформації шляхом виконання запропонованих завдань, що доповнюють лекційний матеріал.

«ПРЕС» – метод, коли здобувачі продукують і оформляють власні думки з дискусійного питання в чіткій стилістичній формі.

«Робота в парах» – здобувачі обговорюють питання один із одним, приходять до згоди щодо відповіді й домовляються, хто її презентуватиме.

«Робота в творчих групах» – одночасна спільна робота з обговорення питання теми за алгоритмом:

- прочитати питання вголос;
- обговорити його по черзі, вносячи пропозиції творчого характеру;
- зробити висновки.

«Рольові ігри» – належать до технології ситуативного моделювання з чітко визначеною для кожного учасника метою, змістом гри та ґрунтовною підготовкою вибраної ролі.

Скрапбукінг – втілення думки яскравими виразними візуальними засобами.

«Спільний проект» – декілька здобувачів працюють над однією проблемою, розподіливши обов’язки, підсумки роботи презентують як звіт на практичному занятті.

«Синтез думок» – здобувачі діляться на групи, у яких вирішується певне питання, роблять записи на аркушах і передають іншій групі, здобувачі якої підкреслюють думки, із якими вони не згодні і передають наступній групі. Експерти опрацьовують аркуші і роблять остаточний звіт, який виноситься на обговорення всієї групи.

Сторітелінг – мистецтво розповідати історії. Щоб його створити, потрібно чітко знати тему, розробити сюжет, дати опис літературного героя, додати трохи цікавих подій із твору, що вивчається, та зробити висновки.

«Театр одного актора» – ігрова технологія, яка надає можливість здобувачам самовиразитися, розвиває творчу уяву, спонукає до пошуків шляхів самореалізації, прояву акторського хисту та естетичних смаків.

«Теоретична скарбниця» – виокремлення викладачем у ході лекції важливих положень теми, які варто занотувати в робочий зошит. Поповнюється «теоретична скарбниця» і в ході самостійної роботи з

додатковою літературою. Зібрані матеріали використовуються під час відповідей для аргументації власної думки.

«Творчий звіт» – публічна презентація індивідуальних завдань, наробок творчого характеру чи кінцевого продукту (інсценування, поетична збірка, есе).

«Точка зору» – ігрова технологія, під час якої члени групи шукають аргументи для доведення своїх поглядів із конкретного питання й можливі контраргументи опонентів.

Усна оповідь – один із методів розвитку зв'язного усного мовлення, публічного виступу на задану тему, яка потребує попередньої підготовки, за планом: вступ, теза, аргументація, висновки, посилення на першоджерела.

Форум – захід для обговорення глобальних проблем сучасності з обов'язковим залученням аргументів із художньої літератури.

УХВАЛИЛИ: Інформацію Папушиної В. А. взяти до відома.

2. СЛУХАЛИ: ОБГОВОРЕННЯ ВИПЕРЕДЖУВАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ЧЛЕНІВ ПРОБЛЕМНОЇ ГРУПИ.

ВИСТУПИЛИ:

ПАПУШИНА В.А. яка ознайомила присутніх з основними рекомендаціями до виконання випереджувальних завдань.

Суть випереджувального навчання полягає в тому, що студент вперше знайомиться з новим матеріалом під час його самостійного опрацювання. Це може відбуватися під час самостійної діяльності, а також під час організації навчально-пізнавальної діяльності на заняттях.

У процесі застосування випереджувальних завдань доцільно дотримуватись таких етапів:

1. Ознайомлення із завданням (орієнтування в поданій інформації, опора на наявні знання, уявлення, практичний досвід).
2. Розуміння того, що треба зробити, обміркування поставленої мети.

3. Визначення способу виконання завдання: створення орієнтовної основи діяльності через складання плану дій з визначенням їх послідовності, уявленням результату.

4. Власне виконання завдання через низку послідовних, результативних дій.

ЛІЩУК О., яка ознайомила присутніх з основними положеннями випереджувального завдання «Жанрові особливості творів М. Павича».

ЧЕПЕЛЬ Д., яка ознайомила присутніх з основними положеннями випереджувального завдання «Культурологічний контекст роману М. Кундери «Невиможна легкість буття».

РАДЗИШЕВСЬКИЙ Д., який ознайомив присутніх з основними положеннями випереджувального завдання «Собор Паризької Богоматері» В. Гюго як історичний роман».

ТИМОФІЇВА Х., яка ознайомила присутніх з основними положеннями випереджувального завдання «Стиль і мова роману В. Гюго «Собор Паризької Богоматері».

УХВАЛИЛИ: Схвалити основні положення випереджувальних завдань Ліщук О., Чепель Д., Радзишевського Д, Тимофіївої Х.

Керівник _____ Валентина ПАПУШИНА

Староста _____ Дарина ЧЕПЕЛЬ

ЗВІТ

про роботу студентської проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури» у 2023–2024 навчальному році

Протягом 2023–2024 н. р. проведено десять засідань проблемної групи, у яких брали участь п'ять студентів, які навчалися у групах СОУ-22-1 (2), ФУМм-23-1 (1), ФУМмз-23-1 (2),

Підготовлено три наукові статті, які надруковані у збірниках наукових праць «Поділля. Філологічні студії» (2), «Славістичний вісник: лінгвістика, літературознавство, дидактика» (1).

Студентки взяли участь у 7 науково-практичних конференціях, зокрема міжнародних – 1, всеукраїнських – 4, регіональних – 2.

Науковий керівник _____ (Валентина ПАПУШИНА)

В. о. завідувача кафедри _____ (Анатолій ЯНЧИШИН)